

Matti Okko, johtaja, Valtiontalouden tarkastusvirasto

Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle

Lausuntopyyntöne 7.10.2020

K 1/2020 vp Hallituksen vuosikertomus K 17/2020 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2019 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta

Teema: Huoltovarmuustoiminta

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on pyytänyt Valtiontalouden tarkastusvirastolta asiantuntijalausuntoa ja kutsunut asiantuntijakuulemiseen 14.10.2020 käsitellessään hallituksen vuoden 2019 vuosikertomusta (K 1/2020 vp) sekä Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomusta eduskunnalle valtion vuoden 2019 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta (K 17/2020 vp). Tarkastusvaliokunta on keskittynyt hallituksen vuosikertomusta käsitellessään joihinkin erityisteemoihin. Näitä ovat mm. valtionhallinnon riskienhallinta normaaliolojen häiriötilanteissa ja valtionyhtiöiden riskienhallinnan tilanne. Valiokunnalla on tarkoitus aloittaa työ myös huoltovarmuustoimintaa koskien sen selvittämiseksi, miten yhteiskunnan toimintakyky on turvattu häiriötilanteissa. Valiokunta on pyytänyt tarkastusviraston asiantuntijaa kertomaan tarkastusviraston työstä ja suunnitteilla olevasta tarkastuksesta koskien huoltovarmuustoimintaa.

1 Huoltovarmuuteen kohdistuva tarkastus

Tarkastusvirasto on sivunnut huoltovarmuustoimintoja viime vuosina mm. seuraavissa tarkastuksissa:

- Valtionhallinnon riskienhallinta ja toimintojen jatkuvuus (tarkastuskertomus 20/2018)
- Kybersuojauksen järjestäminen (tarkastuskertomus 16/2017)
- Sähköisten palvelujen toimintavarmuuden ohjaus (tarkastuskertomus 15/2017)
- Strategisen intressin yhtiöiden ohjaus (tarkastuskertomus 16/2015)

Nyt käynnistettävä tarkastus on otettu tarkastusviraston vuotuiseseen tarkastussuunnitelmaan kesäkuussa 2020. Aiheen valintaan ovat vaikuttaneet COVID-19 -pandemian myötä realisoituneet huoltovarmuustoimintoihin liittyneet riskit.

Suomen huoltovarmuus on tukeutunut toimiviin markkinoihin ja kilpailukykyiseen talouteen. Markkinat eivät kuitenkaan välttämättä riitä ylläpitämään yhteiskunnan taloudellisia ja teknisiä perustoimintoja erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tämän vuoksi erilaisilla huoltovarmuustoimenpiteillä varaudutaan ylläpitämään yhteiskunnalle elintärkeitä toimintoja häiriö- ja poikkeusoloissa. Huoltovarmuuskeskus (HVK) on työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan laitos, joka vastaa huoltovarmuuden ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyvästä suunnittelusta ja operatiivisesta

toiminnasta. Toiminnan perustana on valtion talousarvion ulkopuolinen huoltovarmuusrahasto. Huoltovarmuusorganisaatio on puolestaan verkosto, joka ylläpitää ja kehittää Suomessa huoltovarmuutta julkinen-yksityinen -kumppanuusperiaatteella. Sen päätavoitteena on huoltovarmuuden kannalta tärkeiden organisaatioiden ja sitä kautta koko yhteiskunnan toimintaedellytysten turvaaminen. Tähän verkostoon kuuluu lukuisia sektoreita/toimialoja ja satoja yrityksiä.

Tarkastusaiheen taustalla on niitä konkreettisia ongelmia, joita on ilmennyt Suomessa COVID-19 -pandemian aikana. Kevään 2020 aikana mm. kansainvälisten tuotanto- ja toimitusketjujen häiriöt ovat olleet merkittäviä. Suomen huoltovarmuuden suunnittelussa on kuitenkin lähdetty siitä, että kansainväliset tuotanto- ja toimitusketjut pysyisivät toiminnassa varsin vakavienkin kriisien vallitessa. COVID-19 -pandemia on haastanut näitä toimintamalleja vakavalla tavalla.

Alkavassa tarkastuksessa hyödynnetään erityisesti tuloksellisuus- ja laillisuustarkastuksen menetelmiä. Tarkastuksen alustavana tavoitteena olisi *tuottaa tietoa Suomen poikkeus- ja häiriötilanteisiin varautumisen nykytilasta ja edistää COVID-19 -pandemian aikana ilmenneiden ongelmien ratkaisemista kustannustehokkaalla tavalla*. Alustavan suunnitelman mukaan tarkastuksen tehtävänä on:

- arvioida voimassa olevan lainsäädännön asettamia velvollisuuksia ja rajoitteita eri huoltovarmuuden toimijoille, sekä sen antamaa liikkumavaraa
- arvioida COVID-19 -pandemian aikana ilmenneitä ongelmia ja riskejä joillakin suunnittelun aikana valittavilla sektoreilla/toimialoilla (esim. elintarvikehuolto, energiahuolto, logistiikka, terveydenhuolto, finanssiala, teollisuus). Sektoreiden yleistävänä on ohjata, koordinoida ja seurata oman huoltovarmuusalan varautumista sekä edistää viranomaisten ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä huoltovarmuusasioissa.
- arvioida näiden ongelmien ratkaisemiseksi tehtyjä toimenpiteitä ja niiden tarkoituksenmukaisuutta (esim. toimijoiden työnjako) sekä antaa tarkastuksen perusteella suosituksia toiminnan edelleen kehittämiseksi

Lisäksi tarkastuksen suunnittelussa harkitaan vielä mahdollisia muita tarkastusnäkökulmia:

- arvioida yleisesti Huoltovarmuuskeskuksen riskienhallinnan toimintaa ja sen kehittämistä: miten huoltovarmuusohjelma onnistutetaan yksilöimään, kohdennetaanko toimenpiteet oikeisiin uhkiin, ovatko varautumisjärjestelyt tehokkaita.
- arvioida Huoltovarmuusneuvoston toimintaa sille määrättyjen tehtävien täyttämässä. Neuvosto ylläpitää ja kehittää yhteyksiä keskeisimpiin yhteistyötahoihin, seurata huoltovarmuuden tilaa ja kehitystä sekä tehdä esityksiä toimenpiteistä.
- arvioida joidenkin suunnittelun aikana valittavien toimialojen poolien toimintaa. Poolit vastaavat operatiivisesta varautumisesta elinkeinoelämän johdolla toimivina toimieliminä ja poolien tehtävänä on yhdessä alan yritysten kanssa seurata, selvittää, suunnitella ja valmistella toimenpiteitä omien alojensa huoltovarmuuden kehittämiseksi.

On mahdollista, että tarkastuksen aikana nousee esille myös uusia huoltovarmuustoimintoihin liittyviä tarkastusaiheita.

2 Tarkastuksen aikataulu

Tarkastusprojektiin osallistuvat henkilöt on nimetty 8.10.2020 ja tarkastuksen suunnittelun aloituskokous pidetään 20.10.2020. Tällöin suunnittelun aloittamisesta ilmoitetaan myös tarkastuskohteille kirjeitse. Tarkastuksen suunnitelma valmistuu 17.12.2020 mennessä. Varsinainen tarkastus tehdään vuoden 2021 ensimmäisellä puoliskolla siten, että

tarkastuskertomus on julkaistavissa 17.6.2021 mennessä. Tarkastuksessa pyritään pureutumaan etupainotteisesti CO-VID-19-tilanteen hoidon kannalta keskeisiin huoltovarmuuden kysymyksiin, jolloin niitä koskevien alustavien tulosten raportointi ennakkollisesti eduskunnalle on mahdollista.

Lisätietoja:

Teemu Kalijärvi, tuloksellisuustarkastuspäällikkö, p. (09) 432 5789, teemu.kalijarvi@vtv.fi

Vesa Koivunen, apulaisjohtaja, p. (09) 432 5740, vesa.koivunen@vtv.fi